

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. II. De specie ad visionem beatificam concurrente,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

DISPUTATIO II.

*De specie ad visionem beatificam,
concurrente.*

D Eclarata visionis beatificae possibilitate, consequens est ut de principiis ad illam concurrentibus disputemus, & in primis de specie ad illam concurrente, deinde de lumine gloriae ad illam requisito, de quo dicemus disputatione sequenti.

ARTICVLVS I.

*An detur, vel saltem sit possibilis in visione
beatifica, aliqua species impressa creata?*

§. I.

Praenotanda ex Philosophia.

Notandum primò: Speciem intelligibilem, se habere ut vicariam objecti, trahendo ipsum intentionaliter ad potentiam, & non solum se tenere ex parte potentiae, tanquam determinationem, & complementum virtutis cognoscitivae, vel per modum luminis eam confortantis. Ita communiter docent Philosophi in libris de anima, contra Vazquem, & Alarcon. Ratio est evidens, quia ex objecto & potentia paritur notitia, ut est commune prologium ex Augustino desumptum; unde ad partum intellectualem verbi, necesse est quòd aliquid loco objecti sit in potentia, sicut semen est loco generantis, ut pariatur fetus; objectum enim per se ipsum semper in ea esse non potest, ut constat: Ergo ad cognitionem requiritur species intelligibilis, tanquam vicaria ipsius objecti, seu ut praebens concurrentem objectivum, non verò per modum luminis confortantis potentiam.

Addo quòd, cognitio fit trahendo res ad se, & coniungendo illas sibi; unde cum res materiales, per entitatem suam non possint intrare in potentiam, & illi uniri, indigent specie, ut illa mediante ei uniantur. Quamvis ergo species sit subiectivè in potentia, quatenus eam actuat & informat, illa tamen se tenet ex parte objecti, tanquam gerens ejus vices, & ut objectum, illa mediante, possit informare, & actuare potentiam, eamque ad partum intellectualem verbi facundare. Quod ut fiat evidentiùs.

Notandum secundò ex D. Thomà in 4. dist. 49. quaest. 2. art. 1. ad 15. & quodlibet. 7. quaest. 1. art. 1. quòd triplex potest esse similitudo in potentia cognoscitiva, respectu objecti. Prima se tenet ex parte potentiae, & nihil est aliud quam virtus, seu proportio & efficacia potentiae ad eliciendam cognitionem circa tale vel tale objectum. Unde idem S. Doctor hic art. 2. dicit quòd *lumen gloriae confortans intellectum ad videndum Deum, est aliqua similitudo ex parte visivae potentiae*. Secunda est ex parte ipsius objecti, impressa tamen potentiae; & non est aliud quam representatio, seu species, qua objectum redditur intelligibile, & unitum potentiae, ut ex ipso & potentia pariatur notitia. Tertia similitudo est ex parte medij, qua non est aliud quam res aliqua priùs cognita, in qua, vel ex qua devenitur ad aliam: sicut in speculo, vel imagine priùs cognita, attingitur res representata. Et licet

Tom. 1.

A verbum, seu species expressa, etiam habeat rationem imaginis, tamen non habet rationem medij priùs cogniti, seu medij objectivi, sed formalis: eò quòd informet intellectum ex parte termini cogniti, & informando representet. Unde computatur à D. Thomà cum secundo medio, tanquam medium cognoscendi quo, ut ipse loquitur quaest. 4. de verit. art. 2. ad 3.

B Notandum tertio, vel potius supponendum ex libris de anima, quòd species lapidis v. g. qua intellectus constituitur in actu ad intelligendum lapidem, continet in se formam & naturam lapidis, eandem realiter cum illa qua in lapide invenitur; non quidem sub modo naturali (hoc enim est impossibile, ut constat) sed intelligibili, & representativo.

Hac suppositio, qua est fundamentum plurium quaerè dicemus, probatur primò ex D. Thomà 2. de anima lect. 24. & 7. Metaph. lect. 6. ubi dicit speciem rei intellectae, esse quidditatem ejus, & 4. contra Gent. cap. 14. ait quòd *verbum nostri intellectus, ex ipso re intellecta habet ut intelligibiliter eandem numero naturam contineat*: Ergo species residens in intellectu, est ejusdem naturae cum re intellecta, non in esse naturali, sed intelligibili, & intentionali.

C Probatur secundò ratione: Omnis representatio fundatur vel in continentia eminenti obiecti representati, ut contingit in essentia divina, qua representat creaturas, quia illas eminenter continet: vel in dependentia ab objecto representato, ob quam effectus suam causam representat: vel in convenientia formali. Sed species representat suum objectum, & non ratione continentiae eminentialis; species enim qua est accidens, non continet eminenter substantiam; nec ratione solius dependentiae, alias habitus existentes in intellectu, essent species obiectorum: Ergo ratione convenientiae in forma representata: Sed non ratione convenientiae analogicae, alias representaret solum gradum analogice communem; nec ratione convenientiae genericae, alias solum representaret genus: Ergo ratione convenientiae specifica, & consequenter species representans hominem, in esse intelligibili est ejusdem speciei cum homine, vel potius ipsa hominis species, seu quidditas.

D Confirmatur: Species quidditativa hominis, est in esse intelligibili ipse homo representatus: Ergo species representans hunc hominem, est hic homo numero in esse intelligibili, & consequenter hic numero homo, est in esse intelligibili idem realiter cum specie representativa illius.

E Confirmatur amplius: Imago artificialis hominis, cum illo convenit in figura, & imago naturalis, in substantia; ut patet in filio, qui est imago naturalis patris: Ergo etiam imago intentionalis hominis, qualis est species, debet cum illo in essentia convenire, cum sit illius imago quoad essentiam.

F Dices primò: Albedo & nigredo sunt formae inter se contrariae, nec in gradibus intensis possunt simul in uno subiecto existere: Sed species albedinis, & species nigredinis, sunt simul in eodem intellectu: Ergo species albedinis non est ejusdem quidditatis cum illa, & idem de specie nigredinis.

Respondeo distinguendo Majorem: Sunt formae inter se contrariae, sub modo essendi natura-

R

li, concedo: sub modo essendi intelligibili, & intentionali, nego. Et concessa Majori, distinguo Consequens distinctione Majoris: Ergo species albedinis non est ejusdem quidditatis cum illa: in esse naturali, concedo: in esse intelligibili & intentionali, nego.

8. Dices secundo: Species mensuratur ab objecto, & dicit relationem realem ad illud: Sed mensuratum distinguitur realiter à mensura, & terminus à relatione: Ergo species realiter distinguitur à natura, & quidditate objecti quod representat, ac proinde falsum est, quod species sit natura, & quidditas objecti representati.

Confirmatur: D. Thomas in frâ quæst. 42. art. 1. ad 4. negat relationem realem æqualitatis inter divinas personas, quia essentia quæ fundamentum est æqualitatis, una & eadem est in tribus personis: Ergo similiter, si eadem natura & quidditas sit in specie, & in objecto quod representat, illa non poterit dicere relationem similitudinis ad objectum.

9. Ratione hujus argumenti, quidam existimant quod relatio similitudinis, quæ species ad objectum refertur, non est realis, sed rationis, sicut relatio æqualitatis, quæ est inter personas divinas. Sed melius responderetur, quod ut species mensuretur ab objecto, & dicat ad illud relationem realem similitudinis, non requiritur quod ab illo distinguatur realiter in natura & quidditate; sed solum in modo habendi naturam in esse intentionali, qui distinguitur à modo naturali, sub quo in ipso objecto invenitur: non enim fundat relationem illam, natura ut præscindit ab illis modis essendi, sed prout illis affecta, & modificata. Ex quo patet responsio ad confirmationem, concessio enim Antecedente, neganda est Consequentia, & paritas. Ratio discriminis est, quia essentia, quæ est fundamentum æqualitatis divinarum personarum, non habet in illis diversum modum essendi; sicut habet natura & quidditas, prout continetur in specie, & prout est in objecto, per illam representato.

10. Ex his intelliges dictum Aristotelis 3. de anima textu 37. dicentis *animam esse quodammodo omnia*: quia scilicet ratione specierum intelligibilem, in se continet naturas & quidditates omnium rerum, non in esse naturali, sed intelligibili, & intentionali. Cui etiam concordat celebre illud dictum Commentatoris, dicentis, *ex intellectu, & re intellecta fieri magis unum, quam ex materia & forma*. Materia enim non transit in formam, nec è contra forma in materiam, sed ex unione utriusque resultat tertium compositum: at verò ex specie in esse representativo considerata, & ex intellectu, non resultat unum tertium, sed potius intellectus transit in rem intellectam, mediâ specie intelligibili. Unde Aristoteles 3. de anima laudavit Anaxagoram, eò quod dixerit intellectum nostrum esse immixtum omni esse specifico, ad differentiationem puræ potentie in ordine naturali, quæ ratione sua limitationis, est quidem nata recipere omnem actum sui generis, non tamen alicui per identitatem admiscetur.

Addo quod, cum ex una parte gradus cognoscendi, utpote immaterialior, superet gradum essendi entitativum, seu naturalem; & rursus ex alia parte, cognitio per se postulet unionem cum objecto; negari non potest, talem unionem debere esse multo perfectiorem, eâ quæ reperitur in ordine entitativo & naturali, inter materiam

A & formam, subjectum & accidentia. *Et aliter sentientes* (inquit Caietanus) *nimis vilem faciunt naturam cognoscitivam: quandoquidem de ea, non aliter quam de rebus naturalibus indicant.*

§. II.

Ostenditur Deum non videri à beatis, mediante aliquâ specie impressâ creatâ.

Dico primo: In visione beata, nullam intervenire speciem impressam creatam. Ita communiter docent Theologi (excepto Agidio à Præsentatione) cum D. Thoma hic art. 2. & 3. parte quæst. 9. art. 3. ad 3. ubi sic habet: *Cognitio beata non fit per speciem quæ sit similitudo divine essentie, vel eorum quæ in divina essentie cognoscuntur, sed talis cognitio est ipse divina essentie immediatè, per hoc quod ipsa essentia a. v. na unitur menti beate, sicut intelligibile intelligenti* Idem docet 3. cont. Gent. cap. 51. & in 4. distinct. 49. quæst. 2. art. 1. ad 15. cujus verba infra referemus. Denique hanc doctrinam (ut dicit Agidius Romanus, in suo defensorio art. 1.) habuit S. Doctor divinitus inspiratam, & cœlesti revelatione confirmatam. Cum enim decessisset Frater Romanus Inquisitor Neapolitanus, qui ejus fuerat discipulus, eique post mortem apparuisset, ab ipso D. Thoma interrogatus, quomodo in Patria videretur Deus? Respondit his verbis Psalmista: *Sicut audivimus, ita & vidimus in civitate Domini virtutum*. Per hoc declarans, Deum eo modo videri à beatis in Patria, quo ab ipso D. Thoma audierat, dum ejus esset discipulus in via.

Eadem veritas hac ratione suadet. Species impressa in visione beatifica superflua est: Ergo non datur. Consequentia patet, Antecedens probatur. Species impressa necessaria est ad supplementum defectum objecti, quod secundum se non potest concurrere cum potentia ad intellectionem sui, vel quia non existit, vel quia remotum est, aut secundum se non est intelligibile, propter suam materialitatem: Atqui nullum horum habet locum in proposito; nam Deus est existens necessariò, intimè præsens intellectui beati, & summè immaterialis, ac proinde perfectissimo modo intelligibilis: Ergo species impressa in visione beatifica superflua est.

Confirmatur: Ob eandem rationem superflua est Angelo species accidentalis ad sui cognitionem, nam substantia ipsius, ex communi sententia, quia est intimè præsens, & immaterialis, supplet vices speciei; & idem dicunt quidam recentiores de lumine respectu oculi, & de qualitatibus sensibilibus respectu tactus, nempe quod seipsis, sine specie moveant ad sensationem, quia habent sufficientem præsentiam, & unionem, ac proportionem cum potentia. Addo quod, essentia divina potest seipsâ præstare (seclusis imperfectionibus informationis & inherentiæ) id totum quod facit species impressa creatâ, ut infra ostendemus: Ergo illa est superflua.

Probatur secundo conclusio: Si daretur in visione beatifica aliqua species impressa creatâ, vel illa produceretur necessariò à Deo, vel liberè? Neutrum dici potest: Ergo non datur. Minor quantum ad primam partem est certa, nullus enim datur effectus ad extra, qui necessariò à Deo procedat. Probatur verò secunda pars: Illa species emanaret à Deo secundum

suam essentiam, ut est radix attributorum, & ut prævenit voluntatem, & omnipotentiam: Ergo emanaret ab ipso necessario, & non liberè. Antecedens est certum, quia species emanat à suo objecto formali; objectum autem formale visionis beatificæ, est essentia divina, ut radix attributorum, ut infra ostendemus. Consequenter autem probatur: Illud quod emanat ab aliqua ratione in Deo, præveniente voluntatem, est necessarium: sic scientia simplicis intelligentiæ, & iuxta Adversarios, scientia media, necessaria est, saltem ex parte subjecti, quia prævenit voluntatem: Ergo si species illa emanaret ab essentia Dei, ut est radix attributorum, & ut prævenit voluntatem, necessario, & non liberè, à Deo procederet.

15. Confirmatur: Hæc emissio specierum in objectis productivis illatum, est necessaria, quia illæ se habent ut affectiones naturæ, & ut proprietates, ac veluti quædam semina, quibus sui cognitionem nata sunt parere, sicut per semen naturale producunt simile: Ergo illa species repræsentativa Dei, esset affectio, proprietas, & semen Dei, & consequenter naturaliter produceretur, sicut proprietas, & semen. Hæc conclusio magis constabit ex dicendis §. sequenti.

§. III.

Impossibilitas eiusdem speciei demonstratur.

16. **D**ico secundo: Non posse dari speciem impressam creatam, quæ Deum clarè & intuitivè repræsentet. Est contra Suarezem, Vazquezem, Molinam, & alios recentiores: est tamen D. Thomæ locis supra citatis, ubi impossibilitatem talis speciei, variis rationibus demonstrat.

Prima, quæ habetur quodlibeto 7. quæst. 1. art. 1. & 1. cont. Gent. cap. 46. potest sic proponi. Effectus formalis speciei impressæ, est reddere objectum proximè intelligibile: Sed repugnat Deum fieri proximè intelligibilem, per aliquam formam creatam, & à se distinctam: Ergo repugnat dari speciem creatam, clarè & intuitivè Deum repræsentantem. Major est certa, & constat ex supra dictis: Minor verò probatur. Illud quod est per se intelligibile, imò & sua intelligibilitas, non potest fieri intelligibile per aliquid aliud: At Deus per se intelligibilis est, imò & sua intelligibilitas, cum sit actus purus in ratione intelligibilis, & infinite immaterialis: Ergo non potest fieri intelligibilis, & visibilis ut est in se, per aliquam formam, & speciem intelligibilem creatam. Minor constat, Major autem variis exemplis declaratur: Quia enim lux seipsa visibilis est, & ratio videndi objecta, non potest fieri visibilis per aliam formam à se distinctam. Quia albedo seipsa est alba, non potest fieri talis per aliam qualitatem. Quia unio est ratio conjungendi extrema, non potest uniri per aliam unionem, sicut nec existentia fieri existens per aliam existentiam; alioquin daretur processus in infinitum, & illud quod est tale per essentiam, fieret tale per participationem, quod implicat. Ergo similiter cum essentia divina, sit ipsa lux increata, & ipsa intelligibilitas, & visibilitas per essentiam, non potest fieri intelligibilis, & visibilis per aliquam formam, seu speciem à se distinctam.

17. Confirmatur: Eadem est ratio proportionaliter de intelligibilitate, ac de intellectualitate: Sed quia Deus est prima intelligentia, non po-

Tom. I.

A test fieri intelligens per aliud à se: Ergo similiter, quia est prima intelligibilitas, non potest fieri intelligibilis, & visibilis ut est in se, per aliquid à se distinctum.

Dices: Hoc argumentum probare quidem, essentiam divinam non posse fieri intelligibilem, & visibilem intellectui divino, & increato, per aliquam formam, aut speciem à se distinctam: non tamen demonstrare, quod illa non possit fieri intelligibilis, & visibilis intellectui creato, per aliquid à se distinctum. Licet enim divina essentia sit ex se intelligibilis, imò & sua intelligibilitas, est tamen improporcionata respectu intellectus creati, propter summam & infinitam ejus intelligibilitatem, ac proinde potest, & debet, per aliquam speciem creatam reddi proportionata, & intelligibilis ab intellectu creato.

Sed contra: Quod aliquod objectum per se intelligibile, ratione suæ eminentiæ sit improporcionatum, seu superexcedens respectu alicujus potentie, non arguit addendum esse aliquid ipsi, per quod fiat intelligibile, sed solum ponendum esse aliquid in potentia, quo confortetur, elevetur, & fiat potens ad illud cognoscendum. Sicut ex eo quod Sol ratione sui splendoris, sit objectum improporcionatum, & superexcedens respectu oculi noctuæ, non sequitur aliquid ponendum esse in Sole, per quod fiat ei visibilis, & proportionatus, sed solum debere poni majorem virtutem, & efficaciam in potentia visiva noctuæ, per quam roboretur & fiat potens ad videndum Solem. Unde ex eo quod Deus sit objectum improporcionatum respectu intellectus creati, non sequitur divinam essentiam debere, vel posse fieri proportionatam per aliquam speciem creatam, sed tantum, intellectum creatum, mediante lumine gloriæ, debere confortari, & elevari ad ejus visionem.

§. IV.

Exponuntur aliæ rationes D. Thomæ.

Pater rationem iam explicatam, tres alias adducit S. Doctor hic art. 2. quæ breviter exponendæ sunt. Prima sub his terminis ab illo proponitur. *Sicut dicit Dionysius 1. de divinis nominibus per similitudines inferioris ordinis rerum, nullo modo superiora possunt cognosci, sicut per speciem corporis non potest cognosci essentia rei incorporea: multo igitur minus, per speciem creatam quamcumque, potest essentia Dei videri.* Pro cuius explanatione.

Notandum primò: Speciem non debere ita esse ejusdem ordinis cum objecto, ut cum eo conveniat in gradu perfectionis specifico; contingit enim sæpe, objectum ejus esse substantiam, speciem verò illud representantem, esse accidens, ac proinde imperfectiorem suo objecto; sed quia ad minus debet cum objecto in gradu immaterialitatis convenire, non quidem specifico (constat enim speciem, quæ Angelus inferiori superiori cognoscit, excedi hoc modo in immaterialitate, ab Angelo quem repræsentat) sed generico: cum enim species impressa sit veluti forma, per quam ipsum objectum constituitur in ratione intelligibilis proximè, & intellectio fiat ratione immaterialitatis, species impressa aliquod objectum representans, debet esse in eodem ordine, & gradu saltem generico immaterialitatis cum illo, vel in superiori. Unde non aliâ ratione, species entitativè

R. ij

materialis, nequit representare objectum spirituale, nisi quia non gaudet eodem gradu immaterialitatis cum illo.

22. Notandum secundò, seu potius recolendum ex dictis art. 1. precedentis disputationis: quatuor esse ordines vel gradus immaterialitatis, rebus cognoscibilibus convenientes. Primus est rerum sensibilium, ut sunt in materia individuali, quarum immaterialitas consistit in quadam actualitate quam habent, sufficienti ad immutandum sensum. Secundus est quidditatum rerum materialium, quæ licet in re habeant esse in materia individuali, per intellectum tamen ab ea abstrahuntur. Tertius est rerum spirituum, quæ habent esse omnino separatum à materia, non tamen à potentialitate, quales sunt Angeli. Quartus ejus entis quod non solum separatum est à materia, sed etiam à potentialitate, cujusmodi est solus Deus, qui est actus purus. His respondent quatuor alij gradus, vel ordines immaterialitatis specierum. Primus est specierum sensibilium, singularia materialia representantium. Secundus specierum à phantasmatibus abstractarum, representantium quidditates & naturas materiales à singularibus abstractas. Tertius specierum intelligibilium, quæ nullo modo sunt à phantasmatibus abstractæ, non tamen sunt actus puri, sed admixtam habent potentialitatem, quales sunt species quibus Angeli cognoscunt. Quartus ejus speciei, quæ omnino separata est à materia, & potentialitate, estque actus purus, qualis est divina essentia respectu intellectus divini. Cùm ergo dicimus, speciem debere convenire cum objecto in gradu immaterialitatis, hoc ita intelligendum est, ut si objectum habeat immaterialitatem primi ordinis, etiam species, primi ordinis immaterialitatem debeat habere, & sic de secundo, tertio, & quarto gradu: unde cùm nulla species creata, vel creabilis, possit ad quartum immaterialitatis gradum pervenire; alioquin esset actus purus, & suum esse per essentiam, sicut Deus, nulla potest dari species creata, quæ Deum quidditative representet.

23. Confirmatur primò: Qualibet species creata, vel creabilis, magis distat à Deo, quàm species sensibilis à quidditate rei materialis, & quàm species à phantasmatibus abstracta, à quidditate, & substantia Angeli: Sed repugnat per speciem sensibilem cognosci essentiam & quidditatem rei materialis, & per speciem à phantasmatibus abstractam, quidditative videri Angelum: Ergo à fortiori repugnat, per aliquam speciem creatam Deum quidditative videri.

24. Confirmatur secundò: Species non minorem debet habere proportionem, nec minùs convenire in gradu immaterialitatis cum re quam representat, quàm potentia intellectiva cum objecto quod connaturaliter intelligit: unde sicut repugnat dari intellectum creatum, qui connaturaliter videat Deum; quia nullus intellectus creatus, aut creabilis, potest esse ejusdem immaterialitatis cum illo, ut art. 1. disp. precedentis, late expendimus: ita similiter, ob eandem rationem, implicat dari aliquam speciem creatam, quæ Deum quidditative representet.

25. Confirmatur tertio: Virtus proxima ad intelligendum, debet in eodem gradu immaterialitatis constitui cum natura intellectiva cujus est virtus: Ergo pariter virtus proxima quæ movetur intellectus ad intelligendum, debet esse in eo-

dem gradu immaterialitatis cum objecto movente, cujus est virtus proxima: Sed species impressa est vis proxima objecti moventis potentiam ad sui intellectionem: Ergo debet in eodem gradu immaterialitatis cum illo constitui. Unde sicut repugnat aliquem intellectum connaturaliter videre Deum, nisi sit actus purus, & suum intelligere; ita etiam implicat dari aliquam speciem quidditative Deum representantem, nisi similiter sit actus purus in esse intelligibili, ejusdemque immaterialitatis cum divina essentia, quod omni formæ creatæ, vel creabili manifestè repugnat.

26. Secunda ratio est, *Essentia Dei est ipsum esse ejus, quod nulli formæ creatæ competere potest: Non potest igitur aliqua forma creata, esse similitudo representans Dei essentiam.* Vis hujus rationis fundatur in doctrina Aristotelis & Commentatoris, §. 1. exposita. Illi enim docent (ut ibidem ostendimus) species intelligibiles esse ipsas quidditates rerum, non quidem in esse naturali, sed in esse intelligibili. Sicut idea domus in mente artificis existens, & domus ad extra, licet habeant diversum modum essendi, habent tamen eandem formam domus; iuxta illud quod docet Aristoteles 7. Metaph. & D. Thomas ibidem leat. 6. *Ex sanitate fieri sanitatem, & ex domo domum, ex ea quæ est sine materia, in anima existente, illam quæ habet materiam.* Licet autem species quæ est accidens, possit esse quidditas substantialis creata, in esse intelligibili; nulla tamen species creata, potest esse essentia, & quidditas Dei, etiam in esse intentionali, & intelligibili. Tum quia nihil potest esse ejusdem cum Deo immaterialitatis. Tum etiam, quia nihil potest esse idem cum illo, nec habere cum eo univocam & atomam convenientiam, secundum aliquod esse reale, & non fictum: esse autem intentionale, & representativum in specie intelligibili, non est aliquod esse fictum, aut aliqua denominatio extrinseca, sed verum & reale esse intrinsecum, quod in immaterialitate fundatur: Ergo &c.

27. Ex his facile diluuntur instantiæ Adversariorum. In primis enim facile responderetur ad id quod dicit Vazquez, falsum esse quòd species impressa debeat esse ejusdem naturæ cum suo objecto; quandoquidem objectum aliquando est substantia, & species illud representans, accidens. Hæc enim instantia procedit ex pura æquivocatione hujus Authoris, qui non distinguit inter esse entitativum, & intentionale, seu representativum speciei. Licet enim species & objectum non debeant esse ejusdem naturæ & quidditatis, in esse naturali & entitativo, ut constat in exemplo adducto: bene tamen in esse intelligibili, & representativo, cùm species sit ejus similitudo formalis, & cùm ex specie & objecto (ut dicit Averroës) fiat magis unum, quàm ex materia & forma, ut antea declaravimus.

Patet etiam responsio ad id quod dicit Arrubal, nullum scilicet esse inconveniens, admittere quòd species creata, in esse intelligibili & representativo, sit ejusdem naturæ cum Deo, quia ad id nihil aliud requiritur, quàm quòd representet ipsum ut in se est. Ut enim supra ostendimus, esse intentionale, seu representativum, in specie intelligibili, non est aliquod esse fictum, aut sola denominatio extrinseca, sed verum & reale esse, intrinsecum, in immaterialitate fundatum. Unde cū repu-

ner aliquam creaturam, convenire univoce cum Deo in aliquo esse reali, & non ficto, & esse ejusdem immaterialitatis cum illo, implicat dari aliquam speciem creatam, quæ illum quidditative repræsentet.

28. Denique exclusa manet aliorum responsio, qui dicunt cum Vazque, & Alarcon, D. Thomam, vel solum negare similitudinem creatam, quæ se habeat ut medium prius cognitum, seu ut medium quod, non tamen speciem intentionalem, seu medium quo videatur. Vel si illam neget, eam solum negare de facto, non tamen de possibili. Unde dicit Alarcon tract. 1. de visione Dei disp. 3. cap. 2. num. 5. non esse assignabilem locum D. Thomæ, ubi clarè dicat impossibilem esse hanc speciem.

Sed utrumque facile confutatur: primum quidem, quia D. Thomas in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 1. ad 15. & quodl. 7. quæst. 1. art. 1. distinguit triplex medium, scilicet medium *sub quo* ex parte potentiae, medium *quo*, quod est species intelligibilis, & denique medium *in quo*, sicut speculum, in quo aliquid cognoscitur tanquam in re prius cognita. Et dicit, in visione beatifica non dari secundum & tertium medium, sed solum inveniri primum, quod est ipsum lumen, quod dicitur similitudo ex parte potentiae, ut explicat hic art. 2. Ergo expressè negat D. Thomas speciem intelligibilem in visione beata, & non solum medium in quo, seu prius cognitum. Præterea hic art. 2. ad 3. & tertio cont. Gent. c. 51. explicat quomodo essentia divina loco speciei actuet intellectum beati ad sui visionem: si autem solum intenderet negare similitudinem creatam, quæ se habeat ut medium prius cognitum, non autem speciem intelligibilem creatam, quæ est medium cognoscendi ut quo: ut quid explicaret, quod ipsa essentia divina habet rationem speciei, seu formæ intelligibilis, & quomodo? Similiter alia explicatio D. Thomæ evidenter est nulla: tum quia rationes D. Thomæ jam expositæ, probant implicare contradictionem quod Deus videatur per illam. Tum etiam, quia quodl. 7. citato clarè dicit esse impossibile dari intellectui creato talem similitudinem, quæ sit medium *quo* respectu divinæ essentiae. Idem docet 3. contra Gentes. cap. 49. & hic art. 2. sæpe reperit, quod non potest dari similitudo ex parte objecti, per quam (ut ostendimus) significat speciem intelligibilem. Ex quo patet quàm parum sit versatus Alarcon in lectione D. Thomæ, & quàm falsum sit illud quod dicit, nimirum non esse assignabilem locum in D. Thomæ, ubi clarè dicat impossibilem esse hanc speciem.

29. Ultima ratio petitur ex eadem radice quæ alia, & fundatur in hoc quod si daretur aliqua species creata, quæ Deum ut est in se repræsentaret, illa ex se, & ex natura sua haberet vim repræsentativam extensive infinitam: tum quia repræsentaret divinam essentiam, quæ est aliquid incircumscriptum, illimitatum, & continens in se supereminenter quidquid potest significari, vel intelligi ab intellectu creato. Tum etiam, quia quantum est de se repræsentaret totam collectionem effectuum possibilem, quæ in divina omnipotentia continentur: cum enim talis species, naturaliter, & non liberè repræsentaret, ex se & ex sua natura, non esset magis determinata ad repræsentandam unam ex creaturis possibilem, quàm alteram. Unde ex tota illa collectione, posset quamlibet repræsentare, & sic ex se, & ex sua natura,

A haberet vim repræsentativam pertinentem ad omnes, ac proinde extensive infinitam, cum effectus qui latent in divina omnipotentia, infiniti sint: repugnat autem, aliquam speciem creatam habere vim repræsentativam infinitam; quia cum vis intentionalis & repræsentativa in specie, fundetur in ejus immaterialitate, sicut repugnat dari speciem creatam quæ sit infinita immaterialitatis, ita & quæ habeat vim repræsentativam extensive infinitam. Unde D. Thomas 1. p. q. 55. art. 1. docet naturam angelicam, v. g. Gabrielis, non posse deservire per modum speciei, ad omnium rerum intellectionem; quia cum limitata sit, nequit in esse repræsentativo omnia continere.

§. V.

Solvuntur objectiones.

30. **O**bjicies primò cum Egidio à Præsentatione contra primam conclusionem, in qua dicimus in visione beata nullam de facto intervenire speciem creatam. Connaturalius, & congruentius videtur, tam ex parte Dei, quam ex parte intellectus creati, poni speciem creatam in visione beata, quàm divinam essentiam supplere vices illius: Ergo cum Deus concurrat ad operationes causarum secundarum, modo sibi & illis magis congruo & connaturali, talis species admittenda est. Consequentia patet, Antecedens probatur quantum ad utramque partem. In primis enim ex parte Dei connaturalius est, quod medijs formis creatis concurrat ad operationes creaturarum, quàm per seipsum immediate. Sicut connaturalius est, quod naturæ creatæ proprijs suppositis terminetur, quàm divinis; & quod Deus producat lucem medio Sole, quàm se solo. Item connaturalius est nostro intellectui, ut perveniat ad cognitionem objectorum, mediâ aliquâ specie illi inhærente, eique subordinatâ, quàm mediante essentiâ divinâ, illi assistente per modum speciei. Præsertim quia valde difficilè explicatur, quomodo essentia divina possit uniri intellectui beato, suppleto vices speciei, nisi illum informet, eique inhæreat, quod impossibile est.

D Respondeo negando Antecedens, quantum ad utramque partem. Ad cujus probationem, in primis dici potest, convenientius esse quod Deus medijs formis creatis, concurrat ad operationes causarum secundarum, quando tales formæ sunt possibiles; secus verò quando sunt impossibiles, & implicat contradictionem, ut contingit in proposito.

E Secundo, dato etiam quod species creata in visione beata esset possibilis, non tamen esset magis congruum, & connaturale Deo, & intellectui creato, quod Deus illâ mediante ad visionem beatificam concurreret, quàm immediate per suam essentiam gerentem vices speciei. Ad primam probationem in contrarium, dicendum est, quod connaturalius est Deum medijs formis creatis operari, quando illæ formæ se habent ut virtutes per se operativæ, & propria rei creatæ: tunc enim connaturalius est, quod Deus illas agere permittat, quàm quod impediatur, & per seipsum suppleat: secus verò quando illæ formæ se habent solum repræsentative, & ut vices gerentes alterius; si enim illud sit præsens, & per seipsum sufficienter actuans, potius superfluit, & minus connaturale est, quod per alterum

id fiat, quam per seipsum, ut constat in substantia Angeli, gerente vices speciei impressae in cognitione sui.

Ad secundam probationem, similiter dicatur, esse connaturalius intellectui nostro cognoscere res per speciem creatam representativam illarum, quando objectum per seipsum non est intelligibile, & intimè illi praesens; secus autem, quando habet has condiciones, ut contingit in proposito: essentia enim divina, est per seipsam intelligibilis, & intimè praesens intellectui beatorum. Et licet non possit illum informare, hoc tamen non obstat, quin possit supplere vices speciei: quia, ut infra dicemus, informatio, vel inherencia, non est de ratione speciei, sed per accidens illi convenit.

32. Objicies secundo contra secundam conclusionem. Si nulla posset dari species creata, Deum quidditative representans, maximè quia illa deberet esse ejusdem immaterialitatis cum Deo; in hoc enim principio fundatur praecipua vis, & efficacia rationum D. Thomae: Sed hoc principium est falsum, vel saltem valde incertum, & dubium: Ergo nutat praecipuum fundamentum nostrae sententiae. Major constat ex supra dictis: Minor probatur multipliciter. Primo, quia dari potest, & de facto datur lumen gloriae, quo intellectus beatus connaturaliter videt Deum, quamvis non sit ejusdem cum eo immaterialitatis.

Secundo, Species quae est accidens potest representare quidditative substantiam, quamvis non sit ejusdem perfectionis cum illa, nec univoce cum ea conveniat.

Tertio, Species quae Angelus inferior quidditative cognoscit superiorem, non est ejusdem perfectionis, & immaterialitatis cum substantia Angeli superioris: Ergo non requiritur proportio in immaterialitate & perfectione, inter speciem & objectum quidditative cognitum. Idem argumentum fieri potest de anima separata, quae potest cognoscere quidditative Angelos, licet non conveniat cum eis in eodem gradu immaterialitatis.

33. Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cujus primam probationem dicendum, magnum esse discrimen inter lumen gloriae, & speciem impressam: nam lumen gloriae se tenet ex parte subjecti, & est virtus elevativa ipsius, species autem se tenet ex parte objecti, & est ejus similitudo formalis. Quare licet lumen gloriae non habeat eandem cum Deo immaterialitatem, species tamen impressa, quidditative Deum representans, deberet esse ejusdem immaterialitatis cum illo.

Ad secundam probationem, similiter dico disparatam esse rationem; licet enim accidens non possit esse ejusdem perfectionis cum substantia, in ratione entis, nec univoce cum ea convenire, bene tamen in esse intelligibili & representativo, quia potest cum ea convenire in gradu immaterialitatis, quae est fundamentum, & radix intelligibilitatis; imò multoties accidens substantiam superat in immaterialitate. At verò omni entitati creatae, vel creabili, repugnat esse ejusdem perfectionis cum Deo, & cum eo univoce convenire, etiam in esse intelligibili, & representativo; eò quòd nulla creatura possit esse ejusdem immaterialitatis cum illo.

Ad tertiam probationem ejusdem Minoris, dicendum quòd Angelus superior & inferior

A conveniunt in eodem gradu saltem generico & univoce immaterialitatis, quod sufficit ad rationem speciei impressae, ut supra diximus. Et per hoc patet etiam responso ad aliud exemplum de anima separata; licet enim illa non sit in eodem gradu specifico immaterialitatis & intellectualitatis cum Angelis, est tamen in eodem gradu generico cum illis: ratio enim substantiae immaterialis, & intellectualis, ad Angelos, & animam rationalem, univoce communis est.

Objicies tertio: Ad effectum finitum non requiritur virtus infinita: Sed visio beata ad quam species ut virtus concurrunt, est quid finitum: Ergo ad illam non desideratur species infinite perfecta.

B Respondeo distinguendo Majorem: Non requiritur virtus infinita, ex meritis effectus, concedo: ex meritis objecti cujus est virtus, nego. Vel secundo distinguo: Non requiritur per se primo, transeat: per se secundo, nego.

Explicatur: Licet visio beata, per se primo solum exposcat speciem impressam objecti infiniti, ac proinde extrinsecè solum & objective infinitam; quia tamen non potest dari talis species, nisi sit in seipsa intrinsecè infinita, utpote ejusdem perfectionis, & immaterialitatis cum illo, petit saltem per se secundo talem infinitatem. Sicut in sententia quae docet malitiam peccati mortalis esse extrinsecè tantum, & objective infinitam: licet offensiva contra Deum commissa, per se primo, & ex propriis meritis, non exigat nisi satisfactionem simili infinitate extrinsecè gaudentem: quia tamen non potest dari satisfactio quae infinitatem habeat, nisi à persona infinita procedat, & eo ipso quòd procedit à persona infinita, non potest non gaudere infinitate intrinsecè: ideo per se secundo, infinitatem intrinsecè in satisfactioe desiderat.

Objicies ultimum: Quoties possibilis est aliqua actio, etiam possibilis sunt principia quae ad illam concurrunt, ejusdem ordinis cum illa: Sed in ordine supernaturali possibilis est cognitio intellectus, tendens in Deum ut est in se, nempe visio beatifica: Ergo etiam possibilis sunt principia, quae ad illam concurrunt; ac proinde species impressa creata, quae est unum ex principijs ad cognitionem concurrentibus, possibilis erit.

Respondeo distinguendo Majorem: Possibilia sunt principia, quae se tenent ex parte potentiae, concedo. Quae se tenent ex parte objecti, semper, nego. Unde licet in visione beata, possibile sit, & de facto detur lumen gloriae creatum, non tamen datur, nec possibilis est species impressa creata. Ratio disparitatis constat ex supra dictis, nam lumen gloriae se tenet ex parte potentiae, supplet ejus defectum, illam elevat, & confortat, ac reddit proximè intellectivam; species autem se tenet ex parte objecti, vices illius gerit, & reddit illud proximè intelligibile. Cum ergo impossibile sit, divinam essentiam fieri intelligibilem per aliquid creatum; quia illa est sua intelligibilitas per essentiam, ut supra arguebamus: intellectus verò creatus, possit fieri proximè intellectivus per aliquam formam creatam, & illi superadditam, eò quòd non sit sua intellectualitas per essentiam: hinc fit, speciem creatam, non tamen lumen creatum, in visione beatifica repugnare.

ARTICVLVS II.

An in Visione Beata detur, vel possit dari verbum creatum?

36. **I**N hujus difficultatis resolutione tres reperio Authorum sententias. Prima asserit de facto dari in visione beatifica verbum creatum, productum à Beato: non tamen negat posse Deum gerere vices verbi, & uniri cum intellectu beati per modum termini ultimi intellectionis. Pro hac sententia citantur Capreolus, Ferrariensis, Sylvester, Torres, & alij, quos refert & sequitur Ildephonsus Michaël Zamorensis, tomo 1. in 1. partem quæst. 12. art. 2. dubio 3. Secunda docet in visione Beata nec dari de facto verbum creatum, nec dari posse; sed Deum gerere vices verbi, & uniri cum intellectu beati. Ita Salmanticensis, Ioannes à S. Thoma, Bannez, Gonzales, & alij. Tertia sententia media est Suaris, & aliorum asserentium nec divinitus posse fieri quod Deus suppleat vices verbi. Hanc fusè impugnat Gonzales disp. 25. sect. 4.

§. I.

Terrior & probabilior sententia duplici conclusione stabilitur.

37. **D**ico primò: Beati per visionem beatificam nullum formant verbum, seu speciem expressam, Deum sicuti est in se representantem. Ita colligitur ex D. Thoma hic art. 2. & aliis locis supra citatis, ubi negat omnem similitudinem, seu representationem divinæ essentiae creatam, tenentem se ex parte objecti, & gerentem vices illius, solumque admittit similitudinem ex parte potentiae, quam vocat lumen gloriæ.

Eadem veritas insinuari videtur à Propheta Psalmo 74. ubi enim communis versio legit, *Te decet hymnus Deus in Sion*, Caldaica habet, *Tibi silentium Deus in Sion*; quia licet beati, in caelesti illa patria Deum continuo contemplantur, & laudent, in visione tamen beatifica nullum producant verbum, seu speciem expressam, sed ipsa essentia divina per seipsam immediatè gerit vices verbi, & speciei expressæ. Hoc autem silentium, seu carentia verbi creati in beatis, oritur præcipuè ex ejus inutilitate. Verbum enim propter hæc duo præcipuè ponitur in intellectu creato, scilicet ut objectum reddat intelligibile in actu secundo, & ut sistat illud intra intellectum, & reddat intimè præsens per modum termini intrinseci ipsius intellectionis: At hoc habet divina essentia ex se, & independentè ab omni forma creata; est enim sua intelligibilitas & actus purus, tam in ordine intelligibili, quam entitativo; est etiam intimè præsens, & unita intellectui beatorum, non solum per modum principij, sed etiam per modum termini actualis intellectionis: Ergo ex se potest subire rationem verbi, seu speciei expressæ.

38. Confirmatur, & magis explicatur hæc ratio. Verbum ponitur, ut terminet actualem intellectionem: Sed essentia divina ratione sui, est omnino proportionata intellectui beati, ut terminet actualem ejus cognitionem: quia in ratione objecti, tam motivi, quam terminativi, habet omnem rationem formalem intelligibilitatis. Potentia autem beati, supponitur sufficièter proportionata per lumen gloriæ, eam elevans, &

A confortans: Ergo superfluit verbum creatum in visione beatifica, subindeque non datur in illa.

Confirmatur ampliùs: Videmus animam nostram, quia est in infimo gradu immaterialitatis rerum spiritualium, pro hoc statu non habere rationem speciei impressæ, nec expressæ, in cognitione sui; Angelum verò, quia illam excedit in immaterialitate, habere in sui cognitione rationem speciei impressæ, non tamen expressæ: Ergo cum Deus sit in supremo gradu immaterialitatis, & actus purus in ordine intelligibili, poterit gerere vices utriusque speciei, & esse sua intelligibilitas, non solum in actu primo, & per modum objecti motivi, sed etiam in actu secundo, & per modum objecti terminativi. Quapropter verbum in divinis, non producitur ex indigentia objecti, sed ex fecunditate producentis; quia intellectus Patris est prolificus, & infinite fecundus.

Dico secundo: Repugnat dari verbum creatum in visione beata.

Fundamentum hujus conclusionis non est aliud, quam illud quod articulo præcedenti positum est, pro specie impressa neganda; siquidem illud ipsum quod representat species impressa in actu primo, & ut objectum intelligibile, representat expressa in actu secundo, ut objectum intellectum, & per modum termini in quem intellectio fertur; unde species expressa est perfectior, & actualior similitudo objecti, quam impressa; & ita si implicet dari speciem impressam, essentia divinæ ut est in se representativam, eò quod nulla forma creata possit esse ejusdem immaterialitatis cum illa, nec ejus similitudo formalis, ut articulo præcedenti declaravimus: à fortiori repugnabit dari speciem expressam, quidditative Deum representantem.

Præterea, Deus, cum sit actus purus in ordine intelligibili, est sua intelligibilitas, non solum in actu primo, & per modum objecti motivi, sed etiam in actu secundo, & per modum objecti terminativi: Ergo sicut essentia divina, non potest fieri proximè intelligibilis ab intellectu creato, per aliquam speciem impressam creatam; ita nec actu intellecta, per verbum à beatis expressum, & ab illis productum.

Confirmatur: Deus ex se, & ex sua essentia, non minus est intelligibilis in actu, quam intelligens, nec minus est actus purus in ratione intelligibilis, quam in ratione intelligentis: Ergo sicut implicat, illum constitui in ratione intelligentis in actu, per formam intrinsecam, quale est intelligere creatum; ita repugnat illum constitui in ratione intelligibilis, vel intellecti in actu, per speciem expressam creatam.

Addo quod, species illa ab intellectu beatorum expressa, esset infinita in representando, utpote essentiam divinam, ejusque attributa, & creaturas posibles representans; ut supra dicebamus de specie impressa creata, & consequenter esset infinita perfectionis & immaterialitatis; quod omni formæ creatæ & creabili repugnat, ut ibidem ostendimus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

44. **O**bjicies primò: Verbum est similitudo objecti ab intellectu producta, & expressa: Sed in visione beata datur hæc similitudo: Ergo & verbum, seu species expressa. Major constat

ex Philosophia: Minor verò probatur ex Scriptura, & SS. Patribus. Dicitur enim 1. Ioan. 3. *Cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Item Augustinus 9. de Trinit. dicit, *Cum Deum novimus, fit aliqua similitudo Dei in nobis.* Et libro 14. cap. 17. loquens de visione beata, ait: *In hac imagine, tunc perfecta erit similitudo, quando Dei perfecta erit visio.* Item libro 15. cap. 16. *Quando, inquit, videbimus eum sicuti est, tunc verbum nostrum non erit falsum.* Ergo sentit Augustinus, produci verbum in visione beata.

Idem colligitur ex D. Thoma infra quaest. 27. art. 1. ubi dicit: *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quòd intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quòd est conceptio rei intellectae.* Ubi S. Doctor loquitur universaliter de omni intellectione, etiam beatifica; aliàs non rectè inde colligeret contra Arrianos & Sabellianos, dari Verbum in Deo: quòd tamen ibidem probare intendit; diceret enim Arrianus, vel Sabellianus, quòd si in nobis, solum quando imperfectè, & in via cognoscimus, producit verbum, non verò in cognitione perfectissima, qualis est visio beata: in Deo qui est infinita perfectionis in intelligendo, nulla debet poni processio verbi ad intra. Unde idem D. Thomas de verit. quaest. 4. art. 2. dicit, *Verbum est aliquid realiter procedens ab altero.* Et addit, *Quòd universaliter verum est, de omni quòd à nobis intelligitur, sive per essentiam videatur, sive per similitudinem:* Ergo ex D. Thoma, etiam in visione beata, in qua Deus videtur per essentiam, formatur verbum.

45.

Respondeo negando Majorem, ad cuius primam probationem ex Scriptura desumptam, dicendum cum D. Thoma hic artic. 2. ad 1. *quòd authoritas illa loquitur de similitudine quae est per participationem luminis gloriae:* per illud enim intellectus beati quodammodo assimilatur Deo, & fit veluti deiformis, quatenus participat divinam intellectualitatem, & habet essentiam divinam pro objecto aliquo modo sibi conaturali, sicut ipse Deus. Vel secundo dici potest cum eodem S. Doctore 3. contra Gent. cap. 51. quòd per visionem beatam maximè Deo assimilamur, quatenus eadem felicitate fruimur, quàm Deus felix est, videndo eum immediatè per suam essentiam gerentem vices speciei, sicut ipse Deus per suam essentiam, seipsum intelligit.

Ad primum locum Augustini respondet etiam D. Thomas hic art. 2. ad 2. *quòd Augustinus ibi loquitur de cognitione quae habetur in via.* In secundo verò non loquitur de imagine, quae fit verbum formatum à nobis per intellectionem, sed de imagine naturali, nempe anima nostra, quae dicitur facta ad imaginem Dei, quam dicit perficiendam per visionem beatificam.

Alius verò locus in quo dicit, *quòd tunc verbum nostrum non erit falsum,* non est intelligendus de verbo creato, & à nobis formato; sed de verbo increato, seu de essentia divina gerente vices verbi creati; illa enim tunc dicitur verbum nostrum, quia intellectui nostro erit intimè unita, per modum verbi, & objecti contentis, & actu terminantis ejus cognitionem.

46.

Ad D. Thomam, praetermissà eorum solutione, qui existimant S. Doctorem ibi solum dare quaedam congruentiam, desumptam ex his quae nobis communiter accidunt, ad probandum

A dari in Deo processionem Verbi: respondetur, quòd hæc propositio, *Quicumque intelligit, ex hoc quòd intelligit, producit verbum,* intelligenda est secundum distributionem accommodam, & pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Quasi dicat, quòd in quocunque genere intelligentium, sive in quacunque natura creata intelligente, sive humana, sive angelica, datur processio verbi: esto non datur in omni individuo, sive in quacunque intellectione. Ex quo rectè inferit, quòd cum Deus fit etiam naturæ intelligentis, & in supremo intellectualitatis gradu, debet etiam intra ipsum dari processio Verbi.

B Ad alium locum ex quaest. 4. de verit. dicendum, in omni quòd à nobis intelligitur, sive per similitudinem, sive per essentiam, formari verbum, quando essentia non est actus purus, nec suum esse in genere intelligibili: ut patet in anima separata, & in Angelis, qui licet cognoscant se per suam propriam substantiam gerentem vices speciei impressæ, tamen formant verbum de se; unde cum Deus sit actus purus, & suum esse, tam in genere intelligibili, quàm entitativo, nec format verbum in cognitione essentiali sui, nec à Beatis videtur mediante verbo ab illis expresso & producto, sed immediatè per suam essentiam, utriusque speciei, tam impressæ, quàm expressæ, vices gerentem, ut exponemus articulo sequenti.

Objicies secundo cum Ildephonso Michaële supra citato: D. Gregorius libro 30. Moral. cap. 5. circa illud Iob: *Et concentum caeli qui se dormire faciet?* hæc scribit: *Postquam per mortem in pulvrem caro resolvitur, & per resurrectionem pulvis animatur, tunc de Deo audire verba non querimus, quia unum ipsum quòd implet omnia iam per speciem Dei verbum videmus; quòd tantò altius sonat, quanto & mentes nostras in intima illustratione penetrat. Sublatis namque Orientibus, & Occidentibus verbis, quasi quidem sonus eterna prædicationis, fit ipsa imago interna visionis.* Quibus ultimis verbis asserit, visionem beatificam esse imaginem, subindeque speciem expressam creatam Deum representantem.

Verùm huic objectioni solutio patet ex supra dictis; nam eodem sensu visio beatifica appellatur à D. Gregorio Dei imago, quò à D. Ioanne supra citato ejus similitudo dicitur: quia nimirum per illam intellectus noster perfectissimè Deo assimilatur, quatenus per illam essentia divina in ratione speciei expressæ ipsi intimè conjungitur, subindeque eadem felicitate quàm Deus perfuitur. Præterquam quòd per ipsam visionem beatificam, quae est ultima gratiæ sanctificantis perfectio & consummatio, imago Dei, quae in nobis inchoatur per gratiam, ultimò consummatur & perficitur. Unde S. Thomas supra relatus ait quòd per hanc visionem maximè Deo assimilamur.

Objicies tertio: Visio beata est actio: Sed non datur actio sine termino à se distincto & producto, cum actio sit fieri ipsius termini, seu via & tendentia ad illum: Ergo in visione beata debet dari aliquis terminus productus, qui non potest esse alius, quàm verbum, seu species expressa.

Respondent aliqui, per visionem beatam produci modum quemdam unionis, quò essentia divina unitur in actu secundo cum intellectu beato: sicut

sicut in generatione humana producitur modus unionis, quò anima rationalis unitur corpori, & sicut in unione hypostatice datur aliquis modus unionis inter Verbum & humanitatem. Sed hæc responsio displicet, tum quia valde incertum est, an inter materiam & formam, Verbum & humanitatem, detur aliquis modus unionis; tum etiam quia realis unio essentia: divinæ cum intellectu creato, à nulla creatura, sed à solo Deo potest fieri, cum extremum illud quod est essentia divina, in infinitum excedat omnem actionem creaturæ, ut ex vi illius possit reddi unita ipsi: ut patet in unione humanitatis ad Verbum, & intellectus ad essentiam divinam in ratione speciei impressæ.

49. Melius ergo responderetur, distinguendo Majorem. Visio beata est actio transiens, & de prædicamento actionis, nego. Immanens, & de prædicamento qualitatibus, concedo. Similiter distinguo Minorem: Non datur actio sine termino: actio transiens, & de prædicamento actionis, concedo. Actio immanens, & de prædicamento qualitatibus, nego.

50. Explicatur: Actus immanentes, ut docent Philosophi, licet virtualiter & eminenter habeant rationem actionis, quatenus sunt actus secundi potentia: operativæ, formaliter tamen non sunt actiones, sed qualitates; nec consistunt in via & tendentia ad terminum, sicut actiones transeuntes, sed sunt actus perfecti & completi, ac proinde non debent necessario producere aliquem terminum. Ut enim docet D. Thomas 1. cont. Gent. cap. 100. Operatio immanens ab actione transeunte distinguitur, quod per illam non fit aliud præter ipsam operationem (intellige per se & essentialiter) sicut constat in videre vel audire; & ita comparatur ad operantem, sicut finis, non sicut via ad aliquid operatum & factum. Unde juxta Doctrinam D. Thomæ, intellectio non petit per se & essentialiter terminum productum, ad quem ordinetur tanquam ejus causalitas, & via; sed solum petit terminum productum, ut vitaliter uniat objectum potentia: intelligenti, & illud ponat intra intellectum, per modum termini intrinseci ipsius intellectio: quare si objectum de se habeat sufficientem actualitatem ad terminandam intellectio: & sit secundum se intimè præsens, & unitum ipsi potentia: ut contingit in essentia divina respectu intellectus beati, sicut antea exposuimus, nullum per illam verbum producitur, saltem ex indigentia (ut constat in intellectio: essentiali, quâ Filius & Spiritus Sanctus intelligunt) licet possit produci ex fecunditate, ut fides docet de intellectio: notionali Patris.

51. Dices: Si intellectio non fit essentialiter actio productiva verbi, sed qualitas producta, sive in facto esse, necessario debet supponere aliquam actionem, & aliquid fieri, per quod producat: Sed hoc non potest dici, aliàs daretur actio ad actionem, quod est absurdum: Ergo &c.

52. Respondeo negando sequelam, quamvis enim intellectio, & aliæ actiones immanentes, sint qualitates, non verò actiones prædicamentales; quia tamen sunt actus secundi, & virtualiter seu eminenter habent rationem actionis, non indigent aliâ actione quâ producantur, sed emanant ab operante, sine aliâ causalitate distincta à se. Sicut ipsa actio transiens, quia est formaliter actus secundus agentis, non per aliam actionem, seu causalitatem; sed per seipsam immediatè ab

Tom. I.

A illo dimanat. De quo videri potest Ioannes à S. Thoma in libris de anima quæst. 11. art. 1. ubi hanc difficultatem luculenter exponit.

Objicies quartò: Si nullum daretur verbum creatum in visione beata, maximè quia essentia divina, de se non solum est intelligibilis, sed etiam intellecta; utpote actus purus in ordine intelligibili, & intimè præsens intellectui beatorum, ac proinde per nihil creatum potest fieri actu intellecta, nec intellectui magis præsens: Sed hæc ratio supponit falsum, nempe quòd de ratione essentia: divinæ sit esse actu intellectam; & quamvis hoc esset verum, illa tamen non probaret intentum: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostræ sententia: Major patet ex supra dictis, Minor verò probatur quantum ad singulas partes. Et in primis quòd hæc ratio falsum supponat, videtur manifestum, quia essentia divina, ab æterno non est actu cognita, saltem ab intellectu creato: Ergo non est de ratione illius esse intellectam in actu, sed solum intelligibilem ab intellectu creato. Ex quo probata manet secunda pars: quia ad rationem verbi, seu speciei expressæ, requiritur quòd objectum sit actu intellectum ab ipso intellectu cuius est verbum: Ergo si de ratione essentia: divinæ, non sit esse actu intellectam ab intellectu creato, illa non potest supplere vices verbi in intellectio: creata, nec consequenter in visione beatifica. Quòd etiam ex intima præsentia, & unione divinæ essentia: cum intellectu creato, non possit deduci impossibilitas verbi creati in visione beatifica, sic ostenditur. Angeli substantia est intimè præsens ejus intellectui, & tamen Angelus format verbum in cognitione sui, ut docet S. Thomas 4. cont. Gent. cap. 11. Ergo similiter, licet essentia Dei sit intimè præsens intellectui beatorum, hoc tamen non obstat, quominus de ea possit formari verbum à beatis.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, quantum ad omnes partes; ad probationem primæ dicendum, quòd sicut objectum potest dici intelligibile duobus modis; vel per denominationem extrinsecam, ex vi activa intellectus potentis illud cognoscere; vel per denominationem, & vim intrinsecam, quâ tãtam habet immaterialitatem, & actualitatem, ut se ipso possit intelligi, & supplere rationem speciei impressæ: ita etiam potest dici actu intellectum duobus modis: nimirum vel per denominationem extrinsecam, petitam ab actu potentia: illud cognoscentis; vel per denominationem intrinsecam, ratione immaterialitatis, & actualitatis, sufficientis immediatè per seipsum terminare actualem intellectio: nem. Licet ergo, esse actu intellectum primo modo, non sit de ratione, & conceptu quidditativo essentia: divinæ, sed aliqua denominatio extrinseca illi adveniens in tempore, ex actu potentia: intellectivæ create illum cognoscentis: esse tamen intellectum in actu, secundo modo, est de essentia Dei; eò quòd essentia divina sit infinite immaterialis, & actus purus, ac ultima actualitas in ordine intelligibili, & representabili. Unde sicut implicat, quòd forma quæ ex se est ultimus actus alicujus subjecti, vel potentia: uniatu: illi mediante aliquâ aliâ formâ: v. g. quòd actio producatu: per aliam actionem, quòd existentia existat per aliam existentiam; ita repugnat essentiam divinam fieri actu intelligibilem, vel intellectam, per aliquam formam, vel speciem à se distinctam. Ex quo patet responsio ad secundam probationem, ut enim divina essentia suppleat vices verbi creati.

S

in visione beatifica, sufficit quod ex se, & ex sua natura, sit non solum intelligibilis, sed etiam intellecta hoc secundo modo; id est ex se habeat sufficientem actualitatem ad terminandam intellectiōnem creatam, & visionem beatificam, posito quod illa detur, & quod intellectus creatus per lumen gloriæ ad eam elevetur. Sicut ut persona divina possit ab æterno supplere vices substantiæ creatæ, solum requiritur quod habeat infinitam actualitatem in terminando, ratione cuius possit terminare quamcumque naturam creatam, carentem propriâ substantiâ, supposito quod illa producatur, & ei coniungatur.

Ad tertiam probationem Minoris principalis, concesso Antecedente, neganda est Consequentia, & paritas. Ratio disparitatis est, quia licet substantia Angeli sit præsens ejus intellectui in actu primo, non solum in actu primo, & per modum objecti motivi; sed etiam in actu secundo, & per modum objecti terminativi; unde licet substantia Angeli non possit gerere vices speciei expressæ in cognitione sui, bene tamen essentia divina in intellectu beati.

55. Dices, Ideo Deus est præsens in actu secundo intentionaliter, & per modum objecti terminativi intellectui beatorum, quia est immaterialis: Sed Angelus etiam est immaterialis: Ergo ejus substantia est etiam præsens intentionaliter in actu secundo, proprio intellectui, & sic ratio disparitatis non tenet.

Respondeo negando Majorem, nam essentia divina habet rationem objecti motivi, & terminativi in sui cognitione, & in visione beatifica, quæ est aliqua divinæ cognitionis participatio, non præcisè ex eo quod sit immaterialis, sed ex eo quod sit actus purus, tam in ordine entitativo, quam intelligibili, sive quia est in supremo gradu immaterialitatis & actualitatis, ut antea declaravimus: unde exclusio materiæ, cum inclusione potentialitatis, competens Angelo, solum infert quod possit habere rationem speciei impressæ, & objecti motivi in cognitione sui; non tamen rationem speciei expressæ, & termini intrinseci suæ intellectiōnis: ad hoc enim necessarium esset, ut substantia Angeli esset suum esse, & suum intelligere; quod soli Deo competit, cum ipse solus sit actus purus, tam in ordine entitativo, quam intelligibili.

56. Objicies quinto: Amor beatificus producit terminum, qui dicitur impulsus, et si ad summum bonum clarè visum terminetur: Ergo etiam visio beatifica, quamvis terminetur ad essentiam divinam clarè cognitam, producet verbum, seu speciem expressam, illam repræsentantem.

Respondeo concesso Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem, propter duplicem rationem discriminis. Prima est, quia impulsus qui est voluntatis terminus, non est ultima actualitas objecti amati, sed ponitur ut voluntatem completè & perfectè in objectum inclinet; & ideo quantumcumque perfectum sit objectum amatum, adhuc impulsus voluntatis admittitur: verbum autem ponitur ut ultima actualitas objecti intellecti, unde quando seipso objectum est in ultima actualitate, verbum non producit. Secunda ratio disparitatis est, quia impulsus non

petit esse ejusdem nature cum objecto dilecto, quia voluntas assimilativa non est, & ideo non repugnat impulsus productus erga summum bonum; verbum autem id postulat, & ideo in visione beatifica nullum verbum creatum dari potest.

Objicies ultimo: Quando D. Paulus vidit in raptu essentiam Dei, postea recordatus est multorum quæ in illo raptu viderat: unde ipsemet dicit quod *audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui*, 2. ad Corint. 12. Ergo in tali visione transeunte formavit aliquod verbum, divinam essentiam repræsentans. Consequentia videtur manifesta, ea enim quorum recordamur, habent aliquam sui speciem in memoria relictam, & per cognitionem quâ primò cognita fuerunt, productam, & expressam: Ergo si D. Paulus recordabatur eorum quæ viderat in raptu, tunc formavit aliquod verbum, seu aliquam speciem expressam, essentiam Dei, ejusque attributa repræsentantem.

Respondet D. Thomas hic art. 9. ad 2. his verbis. *Ad secundum dicendum, quod aliquæ potentie cognoscitivæ sunt, quæ ex speciebus primò conceptis alias formare possunt: sicut imaginatio ex præconceptis speciebus montis & auri, format speciem montis auri, & intellectus ex præconceptis speciebus generis & differentie, format rationem speciei: & similiter ex similitudine imaginis, formare possunt in nobis similitudinem ejus cujus est imago. Et sic Paulus vel quicumque alius videns Deum, ex ipsa visione essentia divina potest formare in se similitudines rerum quæ in essentia divina videntur: quæ remanserunt in Paulo, etiam postquam desit Dei essentiam videre. Ista tamen visio, quâ videntur res per hujusmodi species sic conceptas, est alia à visione, quâ videntur res in Deo. Quibus verbis clarè docet id quod manit in memoria Pauli, post raptum in quo vidit divinam essentiam, non fuisse aliquam imaginem Dei in se (aliàs semper vidisset Deum, & illum habuisset præsentem in memoria, ratione talis speciei) sed fuisse repræsentationem ipsius visionis, & aliquarum rerum quas in Deo vidit, quarum repræsentationes formavit in proprio genere, & extra visionem beatificam. Sicut modo etiam beati tales repræsentationes extra verbum formant, ut possint per locutionem spirituales, cum aliis communicare de his quæ in Deo vident, ut dicemus in materia de locutione Angelorum.*

ARTICVLVS III.

An essentia divina uniatu intellectibus beatorum per modum speciei impressæ, & expressæ?

Partem negativam tenent non solum Aureolus, & Agidius à Præsentatione, qui speciem creatam in visione beatifica admittunt, sed etiam Vazquez, & Suarez, qui eam cum Thomistis negant; diverso tamen ducuntur fundamento. Vazquez enim hic disp. 43. cap. 3. docet in visione beatifica nullum requiri concursum specialem objecti in ratione speciei, & ideo essentiam divinam ad illam solum concurrere per modum causæ universalis, & eo tantum modo, quò ad alias cognitions, & actiones creatas concurrat. Suarez verò tomo 1. Summæ Theol. lib. 2. cap. 12. admittit quidem, essentiam divinam

habere peculiarem concursum in ratione objecti cum intellectu creato, coëfficiendo cum illo clarum Dei visionem; negat tamen illam uniri per modum speciei intelligibilis intellectui beato, quia existimat ad rationem prædictæ speciei, indispensabiliter desiderari inhærentiam, vel informationem, quæ divinæ essentia repugnat. Sententia tamen affirmativa, quæ docet divinam essentiam uniri intellectibus beatorum per modum speciei impressæ, & expressæ, & in visione beatifica, vices utriusque supplere, communis est in Schola D. Thomæ, eamque ex professo docet Sanctus Doctor locis statim à nobis referendis.

§. I.

Vera sententia stabilitur.

60. **D**ico primò: Essentiam divinam uniri per seipsam immediatè intellectibus beatorum, in ratione speciei impressæ.

Probatur primò conclusio ex D. Thoma 3. cont. Gent. cap. 51. dicente: *Manifestum est quòd essentia divina potest comparari ad intellectum creatum, ut species intelligibilis quæ intelligit.* Et hic art. 5. sic habet: *Cum aliquis intellectus creatus videt Deum per essentiam, ipsa essentia divina sit forma intelligibilis intellectus.* Et 3. p. quæst. 9. art. 3. ad 3. *Essentia divina* (inquit) *unitur menti beatæ, sicut intelligibile intelligenti:* quò nihil clarius & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.

61. Probatur secundò conclusio, specialiter contra Vazquem: Ad visionem beatam requiritur species aliqua, quæ concurrat speciali modo ad ipsam: Sed non datur in illa species creata: Ergo essentia divina gerit vices speciei. Minor admititur à Vazque, & constat ex supra dictis contra Agidium à Præsentatione. Major autem quæ negat, probatur ex communi axiomate Philosophorum, & Theologorum, docentium cum Augustino, quòd ex objecto & potentia paritur notitia, quasi factus utriusque; ac proinde quòd objectum ad illam specialiter debet concurrere, quandoquidem ipsi potissimum assimilatur cognitio, & illud habet quasi rationem viri in illa generatione spiritali. Et mirum est, quòd Vazquez admitat species esse necessarias ad cognitionem sensuum, & intellectus nostri, & neget illas requiri in cognitione Angelorum, vel beatorum: nam necessitas specierum, non oritur præcisè ex imperfectione sensuum, vel intellectus nostri; sed ex communi ratione potentiæ cognoscitivæ, quæ ad se trahit objectum, & assimilatur illi: unde etiam formalitas speciei salvatur in intellectu divino, ut ostendimus Tractatu præcedenti, & magis constabit ex infra dicendis contra Suarem.

Disp. 2.
art. 4.

62. Confirmatur primò: Intellectus debet esse principium sufficiens productivum, & specificativum suæ operationis: Sed non potest esse tale, nisi habeat in se objectum quod cum illo concurrat: Ergo objectum debet concurrere ad intellectionem. Probatur Minor: Intellectio, saltem ratione sui termini, & verbi, habet assimilari objecto: Sed non potest illi assimilari, nisi in se aliquo modo illud contineat: Ergo &c.

63. Confirmatur secundò: Objectum speciali modo concurrat ad actum voluntatis; nam voluntas secundum se est indeterminata, & debet ab ipso objecto determinari; vel per modum

Tom. I.

A causæ efficientis, ut vult Caietanus; vel formalis extrinsecæ, aut finalis, ut alij Thomistæ docent: Ergo multò magis ad intellectionem concurrat objectum, cum sine ipso intellectus sit indeterminatus, & veluti tabula rasa; & præterea intellectio, in hoc à volitione distinguatur, quòd habeat majorem similitudinem cum objecto, & trahat illud intra intellectum.

64. Probatur tertio conclusio, destruendo fundamentum Suaris, ac demonstrando non esse de ratione speciei intelligibilis, quòd inhæreat intellectui, vel illum informet. Nam essentia divina, respectu intellectus divini, est vera species intelligibilis, & tamen illi non inhæret, nec illum informat. Item substantia Angeli, est species impressa, quæ seipsum intelligit, ut tenet communior Theologorum sententia; & tamen non inhæret, sed per se subsistit: Ergo inhærentia, vel informatio, non est de ratione speciei.

65. Confirmatur primò: Ratio & formalitas speciei, est perfectio simpliciter simplex: Ergo in sua ratione formali non includit imperfectionem inhærentiæ, vel informationis. Consequentia patet, perfectio enim simpliciter simplex, in sua ratione formali nullam dicit imperfectionem. Antecedens verò probatur; tum quia species intelligibilis pertinet ad gradum intellectivum, qui est perfectio simpliciter simplex; tum etiam, quia ratio speciei reperitur formaliter in intellectu divino, ut Tractatu præcedenti ostendimus, & est certum de fide, saltem quantum ad speciem expressam: fides enim docet, secundam sanctissimæ Trinitatis personam, procedere ut verbum, seu ut speciem, ab intellectu Patris expressam.

66. Confirmatur secundò ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 2. ad 3. Ideo forma naturalis, aut intelligibilis creata, petit naturaliter inhærentiam, & informationem, quia est aliquod accidens dependens à subiecto; vel quia est forma potentialis, requirens modum aliquem informationis, tanquam complementum, ad exercitium sui; vel denique quia est quid creatum, quod non potest esse identificatum cum illo esse quod dat subiecto, sed necessario debet esse quid distinctum ab illo: At nihil horum habet locum in Deo, & in essentia divina ut gerente vices speciei, illa enim est quid substantiale, actualissimum, & continens totum esse quod potest communicari subiecto: Ergo non requirit informationem, aut inhærentiam. Unde egregiè obseruat Caietanus hic art. 2. quòd speciei impressæ, tria per accidens, & totidem per se competere possunt. Primum quod competit per accidens, est quòd fit secundum suum esse naturale, substantia vel accidens: in Angelo enim respectu cognitionis sui est substantia, in nobis est accidens. Secundum, quòd habeat esse naturale, vel intentionale: in Deo enim, & Angelo respectu cognitionis sui, habet primum, & in nobis secundum. Tertium per accidens est, quòd fit idem in esse naturali cum potentia, vel ab ea distincta: in Deo enim est idem, in nobis est distincta. Primum autem quod per se competit speciei, est ut sit formalis similitudo sui objecti, & idem cum illo in esse intentionali, & repræsentativo. Secundum, ut gaudeat tantà immaterialitate, quantà ipsum objectum. Et tertium, ut sit idem cum intellectu secundum esse intelligibile.

S ij

67. Denique probatur conclusio, demonstrando A
essentia divina convenire omnes condiciones ad
rationem speciei intelligibilis requisitas. Tres
enim condiciones requiruntur, ut substantia ali-
qua per seipsam possit esse species intelligibilis
alieni intellectus. Prima est, ut per suam ef-
ficientiam sit actu intelligibilis: ob cuius defe-
ctum substantia materiales (teste D. Thomâ 2.
contra Gent. cap. 98. circa finem) non possunt
esse species intelligibiles, sed oportet quod per
intentiones abstractas intelligantur. Secunda est,
ut sit intellectui intimè unita: ob cuius defe-
ctum, substantia unius Angeli non potest esse
species intelligibilis intellectus alterius, ut ibi-
dem docet idem S. Doctor. Tertia est, ut sit
suum esse, ob cuius defectum, nulla substantia
creata, quantumcumque esset intimè conjuncta
alieno intellectui secundum suam entitatem,
posset esse species intelligibilis illius, teste eo-
dem D. Thomâ 3. contra Gent. cap. 51. Et ra-
tio etiam id suadet: nulla enim substantia potest
esse principium intelligendi alieno intellectui,
nisi sit ipsa veritas, & intelligibilitas per essen-
tiam, ac proinde nisi sit in supremo gradu in-
tellectualitatis, & actualitatis; quod non po-
test habere, nisi sit suum esse per essentiam. Illæ
autem tres condiciones, perfectissimè Deo con-
veniunt: Nam ut ait S. Thomas quodlibeto 7.
quæst. 1. art. 1. *Essentia divina, cum sit à ma-
teria separata, est per se actu intelligibilis.* In-
tellectui etiam præsens est, quia ut dicit Augu-
stinus: *Deus unicuique rei est vicinior, quam ipsa
res sibi.* Et præterea est suum esse, ut demonstrat
S. Thomas suprâ quæst. 3. art. 4. Ergo essentia
divina habet omnia requisita, ut sit species in-
telligibilis intellectus creati.
68. Dico secundò: Divinam essentiam unitam
intellectibus beatorum, aliquo modo habere
rationem speciei expressæ, seu verbi: non ta-
men propriè, sed solùm communiter & im-
propriè.
Prima pars hujus conclusionis patet, quia
de ratione speciei expressæ, seu verbi, est esse
intellectum in actu, & expressè, ac in actu se-
cundo representare objectum: Sed divina es-
sentia se ipsam expressè, & in actu secundo re-
presentat, ac unitur intellectui beato, ut intel-
lectum in actu, per seipsam faciens intellectum
in actu, inquit Sanctus Thomas hic art. 2. ad
3. Ergo essentia divina aliquo modo habet ra-
tionem verbi, seu speciei expressæ, in visione
beata.
69. Secunda etiam pars ejusdem conclusionis
colligitur ex eodem S. Doctore quæst. 4. de ve-
rit. art. 2. ubi ait, *Verbum intellectus in nobis
duo habet de sua ratione: scilicet quòd est intel-
lectum, & quòd est ab alio expressum.* Ergo cum
divina essentia, ab intellectu beato non sit ex-
pressæ, nec terminus per illum productus; non
habet propriè rationem verbi in ordine ad intel-
lectum beatum.
70. Confirmatur: Quamvis in cognitione essen-
tiali, quâ Deus se intelligit, essentia divina seip-
sam manifestet intellectui increato; quia tamen
non procedit ab illo, non habet propriè ra-
tionem verbi, & speciei expressæ respectu il-
lius; ut docet idem Doctor Angelicus loco ci-
tato in resp. ad 1. & nos Tractatu præcedenti
fusè declaravimus. Ergo similiter, quamvis illa
seipsam in actu secundo manifestet intellectui
beatorum, & terminet intrinsecè eorum in-
- A telelectionem; quia tamen ab illo non proce-
dit, sicut Filius à Patre in generatione æterna;
non habet propriè rationem verbi, seu speciei
expressæ, sicut secunda Sanctissimæ Trinitatis
Persona.
- §. II.
Solvuntur objectiones.
- O B jicies primò: D. Thomas quodlib. 7.
quæst. 1. art. 1. sic habet: *Lumen gloriae fa-
cit hoc respectu divine essentia in intellectu, quod
facit respectu aliorum intelligibilium, quæ non
sunt lux tantum, species rei intellectus sicut
lumen: sicut si lux sensibilis per se existeret, ad
ejus visionem sufficeret lumen oculum perficiens.*
Et in resp. ad 2. ait quòd *intellectus creatus sit
actu ad videndam divinam essentiam, per lumen
gloriae, & hoc sufficit.* Ergo ex D. Thoma ad
visionem beatificam sufficit concursus luminis
gloriae, nec requiritur unio divina essentia,
per modum speciei intelligibilis, cum intellectu
beati.
- B Respondeo concessio Antecedente, negando
Consequentiam. Nam D. Thomas ibi solùm
intendit attribuire soli luminis gloriae, officium
actuandi intellectum per modum formæ, &
principij ipsi inharrentis: cum enim in aliis cõ-
gnitionibus, necesse sit quòd duplex principium
inhereat potentia cognoscitiva; species scilicet,
& lumen: in visione tamen beata, est unicum
tantum principium inharrens, scilicet lumen glo-
riae. Unde quando ibi videtur excludere concu-
rsus speciei, non intendit negare concursus
divinae essentia in ratione speciei, sed tantum
concursum speciei creatæ, & inharrentis intellectu
beatorum, ut constat exemplo lucis sensibilis
quod adducit. Sicut enim si lux corporea esset
per se subsistens, videretur quidem absque concu-
rsu speciei distinctæ, & oculo inharrentis, quia
seipsa visibilis est, gereret tamen vices speciei in
visione sui. Ita etiam, quia divina essentia est ipsa
lux increata, & per se subsistens in ordine intel-
ligibili, non potest fieri intelligibilis per aliquid
à se distinctum, nec per aliquam speciem crea-
tam intellectui beatorum inharrentem, sed ipsa-
met debet concurrere per modum speciei ad sui
cognitionem.
- C Objicies secundò: Essentia divina non potest
gerere vices causæ formalis, ut communiter do-
cent Theologi, ex quo inferunt illam non posse
supplere vices luminis gloriae, ut infra dicemus: *Disp. 3.
art. 2.*
Sed species intelligibilis habet rationem causæ
formalis respectu telelectionis, cum proprium
ejus munus sit determinare intellectum, & tri-
buere speciem telelectioni, quæ duo ad genus
causæ formalis spectant: Ergo essentia divina non
potest uniri intellectibus beatorum, per modum
speciei intelligibilis.
- D Confirmatur primò: De ratione speciei intel-
ligibilis est, quòd constituat intellectum in actu
primo ad intelligendum, quia intellectus secun-
dum se est pura potentia in genere intelligibili,
& veluti tabula rasa: unde ut fiat potens ad in-
telligendum, debet constitui in actu primo per
speciem intelligibilem: Sed hoc nequit præstari
sine inharrentia, & informatione: Ergo de ra-
tione speciei intelligibilis, est quòd inhereat in-
tellectui, vel ipsum informet.
- E Confirmatur secundò: Essentia Divina, cum
sit actus purus, nequit se habere per modum po-
tentia, respectu visionis beatificæ: Ergo neque

potest constituere intellectum in actu primo, per ordinem ad illam; nam actus primus est in potentia ad actum secundum, & per illum perficitur.

75. Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: Essentia divina non potest gerere vices causæ formalis, in esse naturali, & entitativo, concedo: in esse intentionali, & intelligibili, nego. Similiter distinguo Minorem: species intelligibilis habet rationem causæ formalis: in esse intentionali, vel intelligibili, concedo. In esse naturali, & entitativo, semper, nego. Solutio est D. Thomæ 3. cont. Gent. cap. 51. cujus verba infra referemus.

Explicatur: Multiplex intercedit discrimen inter formam naturalem & intelligibilem, ex quo fit Deo repugnare rationem formæ naturalis, & in esse entitativo, non verò rationem formæ intelligibilis. Prima, & præcipua differentia, quæ est radix, & fundamentum aliarum, consistit in hoc, quod forma naturalis se tenet ex parte subjecti, tanquam virtus illud perficiens, & illi accommodatur: species verò, seu forma intelligibilis, se tenet ex parte objecti, tanquam ejus imago, & similitudo formalis, illudque representat. Ex quo oritur secunda differentia: nam forma naturalis limitatur, & contrahitur à subjecto in quo recipitur, & illi subordinatur, ac ab eo dependet: forma verò intelligibilis, ut talis est, nec subordinatur subjecto in quo recipitur, nec ab ipso contrahitur, aut limitatur; sed in eo retinet totam suam amplitudinem, & universalitatem, ideoque si objectum sit infinitum, representat in finitè, nec limitatur ab alio. Quod potest illustrari, & declarari exemplo speciei naturam humanam representantis: illa enim potest dupliciter considerari. Primò quatenus est aliquod accidens in esse entitativo receptum in subjecto, & sub hac ratione est qualitas individuata per subjectum. Secundò in esse representativo, & sic nullum singulare determinatum representat, sed naturam ipsam secundum suam universalitatem, & ut abstrahit à singularibus. Unde S. Thomas 1. parte quæst. 50. art. 2. ad 2. dicit quod forma intelligibilis est in intellectu, secundum ipsam rationem formæ: id est (ut rectè explicat Bannez ibidem) secundum totam amplitudinem, & universalitatem, quæ ei in esse intelligibili competit.

Tertia differentia consistit in hoc quod forma naturalis ad hoc tendit, ut ex ejus unione cum materia resultet unum tertium, ex quo fit, quod illa tantò aptior sit, ut uniat materia, quantò est minùs completa; & ideo anima nostra potest esse forma corporis, non autem substantia Angeli: forma verò intelligibilis non ordinatur ad componendum unum tertium, sed tantum ut determinet, & perficiat intellectum ad intelligendum, quod tantò meliùs, & perfectiùs præstat, quantò completior, actualior, & immaterialior est. Unde ratio formæ totalis & completa, non repugnat formæ, & speciei intelligibili, sed maxime illi convenit; cum illa debeat solum perficere, & complere, non verò perfici, aut compleri.

Hanc differentiam & doctrinam egregiè expendit & illustrat D. Thomas 3. cont. Gent. cap. 51. ubi loquens de essentia divina, sic ait: *Nec tamen potest esse forma alterius rei secundum esse naturale: sequeretur enim, quod simul cum aliquo unita constitueret unam naturam, quod esse*

Tom. I.

A non potest, cum essentia divina in se perfecta sit in sui natura: species autem intelligibilis unice intellectui, non constituit aliquam naturam, sed perficit ipsum ad intelligendum, quod perfectioni essentia divine non repugnat. Quibus verbis, & docuit nostram sententiam, & præcipuum adversariorum fundamentum evertit.

Dices: Esse intelligibile, & entitativo, non distinguuntur virtualiter in Deo; alioquin conceptus natura & essentia virtualiter in eo differrent, cujus oppositum Tractatu præcedenti ostendimus: Ergo repugnat, quod essentia divina uniat intellectui beatorum, per modum formæ intelligibilis, nisi etiam illi uniat, per modum formæ entitativæ, & naturalis.

B Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: Licet enim in Deo natura, & existentia; vis intelligendi, & ipsum intelligere; scientia simplicis intelligentiæ, & visionis, virtualiter non distinguantur; quia tamen differunt per analogiam ad creaturas, & per ordinem ad diversa connotata materialia; natura humana per se primò uniat subsistentiæ Verbi Divini, & secundario tantum natura divinæ. Item vis intelligendi quæ est in Deo, participatur à lumine gloriæ, & actualis ejus cognitio, seu intellectio, à visione beatifica. Denique scientia Dei, quatenus est simplicis intelligentiæ, se extendit solum ad possibile, & ut visionis est, versatur circa existentia & futura. Ita similiter, licet esse intelligibile, & entitativo, virtualiter non distinguantur in Deo, sed solà distinctione rationis, petita ex habitudine, & analogiâ ad creaturas; hoc tamen non obstat, quominus essentia divina uniri possit intellectibus beatorum per modum formæ intelligibilis, absque eo quod ibi misceatur aliqua unio in esse naturali, & entitativo. De quo videri possunt Salmanticenses hic disp. 2. dubio 2.

C Ad primam confirmationem, nego Minorem: Licet enim forma naturalis non possit constituere subjectum in actu, sine informatione; forma tamen intelligibilis complere potest, & determinare intellectum in actu primo ad intellectio-nem, sine inhaerentia, vel informatione: ut constat in substantia Angeli, gerente vices speciei impressæ in cognitione sui.

D Ad secundam confirmationem, concessio Antecedente, neganda est Consequentia. Etsi enim essentia divina constituat intellectum beatorum in actu primo, per modum formæ intelligibilis, modo explicato; non sequitur tamen, illam esse in potentia ad visionem beatificam, quia illam complet, & actuat per modum actus purissimi, & per se subsistentis, ac proinde seclusis imperfectionibus potentialitatis, inhaerentiæ, & informationis. Quare solus intellectus, perfusus lumine gloriæ, & completus per ipsam essentiam divinam, in ratione formæ intelligibilis illi unitam, est in potentia ad visionem beatificam, non autem ipsa essentia divina, gerens vicem speciei, & formæ intelligibilis. Sicut licet personalitas Verbi Divini actuat, compleat, & intrinsecè terminet humanam naturam: quia tamen eam terminat, per modum termini, & actus purissimi, non est, nec fuit in potentia ad eliciendas, vel recipiendas actiones creatas illius; sed tota potentialitas se tenet ex parte ipsius humanitatis assumptæ, & à personalitate Verbi terminatæ.

E Obijcies tertio: Ex unione speciei intelligibilis cum intellectu, deber aliquid per se unum resultare: At ex unione essentia divina cum intel-

76.

Disp. 1.
art. 1.

77.

78.

S iij

lectu beati, nequit aliquid componi; cum Deus non possit venire in compositionem alterius, saltem per modum partis componentis, ut ostendimus Tractatu precedenti, agentes de simplicitate Dei: Ergo essentia divina non potest uniri intellectui beatorum, per modum speciei intelligibilis.

Confirmatur: Hæc unio essentia divina per modum speciei cum intellectu beati, deberet fieri per aliquam novam actionem Dei: At nulla potest assignari nova Dei actio, quæ illa extrema inter se conjungat: Ergo nequit dari talis unio essentia divina cum intellectu creato.

79. Ad objectionem in primis responderi potest cum Ferrariensi 3. contra Gent. cap. 51. distinguendo Majorem. Debet aliquid per se unum resultare, in esse naturali, & entitativo, nego. In esse intentionali, & intelligibili, concedo. Eodem modo distinguenda est Minor: nam licet ex unione essentia divina per modum speciei cum intellectu beato, non possit unum per se resultare in esse naturali, & entitativo; bene tamen in esse intentionali, & intelligibili.

Respondeo secundo negando Majorem. Ut enim supra ostendimus ex doctrina Aristotelis, & Commentatoris: ex intellectu, & intelligibili non resultat aliquod tertium, sed potius ipse intellectus transit in rem intellectam, & fit ipsum objectum in esse intentionali, & intelligibili: *Anima enim* (inquit Aristoteles) *intelligendo fit omnia*. Unde in visione beatifica, intellectus lumine gloriæ perfusus, & divinâ essentia ut specie intelligibili actuatus, & completus, fit deiformis, & veluti Deus in esse intelligibili. Quare tunc præsertim verificatur illud Prophetæ Psalm. 81. *Ego dixi Dii estis, & filij Excellentes omnes*, & completur illud Christi Ioan. 17. *Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus*.

80. Ad confirmationem dicendum, unionem essentia divina per modum speciei intelligibilis cum intellectu beati, fieri per eandem actionem per quam infunditur lumen gloriæ: nam actio quæ attingit ultimam dispositionem ad aliquam formam, extenditur ad unionem ejus cum subiecto, ut docent Philosophi. Unde cum lumen gloriæ se habeat per modum ultimæ dispositionis ad receptionem, seu quasi receptionem essentia divina in ratione formæ intelligibilis, ut dicimus disputatione sequenti: consequens est, ut infusio illius, sit etiam unio ejusdem essentia per modum speciei cum intellectibus beatorum.

ARTICULVS IV.

An essentia divina, unita intellectui Beatorum per modum speciei intelligibilis, activè concurrat ad claram Dei visionem?

§. I.

Sententia negans proponitur, & præcipua ejus fundamenta referuntur.

81. Partem negantem tenent Bannez hîc, & quidam alij, existimantes essentiam divinam in ratione speciei, intellectui beatorum unitam, non esse principium effectivum ut quo, sed tantum formale, respectu visionis beatificæ. Præcipuum hujus sententia fundamentum est, quia omnis species activè concurrrens ad intellectiorem, sub-

A ordinatur intellectui; talis enim concursus, cum sit vitalis, subordinari debet potentia vitali, & ab ea dependere: Sed divina essentia repugnat subordinari intellectui creato, & dependere ab illo: Ergo & activè concurrere ad visionem beatificam.

Præterea, Talis concursus activus, si daretur, non esset liber, sed necessarius, quia procederet ab ipsa divina essentia immediate, & non à voluntate, vel à potentia executiva: Sed nullus potest dari concursus Dei ad extra, qui non sit liber: Ergo &c.

Addunt alij, quod relationes in divinis non sunt activæ ad extra, ut communiter docent Theologi: Sed illæ ununtur intellectui beatorum, per modum objecti motivi, & speciei intelligibilis: Ergo influere activè ad intellectiorem, non est de ratione speciei. Quod confirmant ex communi sententia Thomistarum, qui docent substantiam Angeli gerere vices speciei impressæ in sui cognitione, & tamen illa non potest activè influere in talem operationem: cum nulla detur substantia creata, quæ sit immediate operativa, ut docet D. Thomas infra qu. 54. ar. 3.

§. II.

Sententia affirmans, ut verior & probabilior eligitur.

C Dico breviter, essentiam divinam, ut unitam intellectui beatorum per modum speciei intelligibilis, activè influere in sui visionem. Ita communiter docent Thomistæ, quos referunt, & sequuntur Salmanticenses hîc disput. 2. dubio 3.

Probatur primò conclusio: Illud quod ultimò determinat, actuat, & complet intellectum creatum ad claram Dei visionem, ad illam activè concurrat: Sed essentia divina, per modum speciei intelligibilis intellectui beatorum unita, ultimò illum determinat, actuat, & complet ad claram sui visionem: Ergo activè in illum influit. D Major constat, complementum enim virtutis activæ, ad lineam virtutis activæ pertinere debet, & esse principium activum, saltem ut quo. Minor verò probatur: quia intellectus illustratus, & perfusus lumine gloriæ, non intelligitur esse ultimò completus, & determinatus ad claram Dei visionem, donec intelligatur essentia divina, unita intellectui in ratione speciei intelligibilis. Ut enim supra ostendimus, & docent Philosophi in libris de anima, ad quaecumque intellectiorem, duplex requiritur complementum, ac determinatio: una ex parte potentia, quæ fit per lumen intellectuale: altera ex parte objecti, quæ procedit à specie intelligibili ejus vices gerente; quia intellectio fit per assimilationem, & unionem potentia cum objecto.

Probatur secundo: Visio beata, non solum specificatur à lumine gloriæ, sed etiam ab essentia divina, in ratione speciei intelligibilis unita: Atqui actio specificatur à forma, & virtute quæ est principium effectivum illius, v. g. calefactio à calore, illuminatio à luce: Ergo non tantum lumen gloriæ, sed etiam essentia divina, intellectui beatorum per modum speciei unita, activè influit in visionem beatificam.

Tertio suaderet conclusio: Essentia divine, ut unitæ intellectui beatorum per modum speciei, debet attribui quidquid est de ratione speciei intelligibilis ut sic, dummodo nullam includat

imperfectionem : Sed concursus activus est de ratione speciei intelligibilis, & nullam involvit imperfectionem : Ergo essentie divine, ut unite intellectui beatorum per modum speciei, tribui debet. Major patet, Minor verò quoad utramque partem probatur. Et in primis, quòd species intelligibilis activè concurrat ad intellectionem, communis est Philosophorum doctrina, ex utroque Sancto Doctore, Augustino, & Thoma desumpta : Augustinus enim 9. de Trinit. cap. 12. dicit, *Omnis res quam cognoscimus, congenerat in nobis sui notitiam : ab utroque enim paritur notitia, à cognoscente & cognito : ubi verbum congenerat, & parit, concursus activum objecti, mediante specie, manifestè designat. Idem colligitur ex S. Thoma infra quæst. 56. art. 1. ubi loquens de specie intelligibili, dicit quòd illa se habet sicut forma quæ est principium actionis in aliis agentibus.*

Eadem veritas ratione suadetur : Nam in illa generatione spiritali (id est in productione verbi, quæ fit ex unione potentia cum objecto) istud concurrat per modum masculi, ac proinde activè, unde species intelligibilis quam emittit, & potentia imprimi, appellatur à Philosophis semen objecti, quia sicut semen efficienter concurrat ad productionem animalis, ita & species intelligibilis, ad intellectionem, & productionem verbi.

Addo quòd in hoc distinguitur cognitio à volitione, quòd prima fit per assimilationem potentia cum objecto ; secunda verò se habet per modum impulsus, & tendentiæ in objectum : unde ad cognitionem, objectum mediante specie sui vicaria, debet concurrere per modum principij activi determinantis & completis potentiam in actu primo : ad volitionem verò, solum per modum termini in quem voluntas fertur, & à quo extrinsecè tantum & objectivè specificatur.

Quòd autem concursus activus in specie intelligibili, nullam dicat imperfectionem, quæ est secunda pars Minoris principalis, videtur manifestum : Tum quia genus causæ efficientis nullam essentialiter involvit imperfectionem, sicut genus causæ formalis, & materialis ; unde reperitur formaliter in Deo, ut constat. Tum etiam, quia in tali concursu activo, nulla includitur subordinatio, & dependentia ab intellectu creato, ut existimat Bannez. Licet enim quando principium quo effectivum, est ejusdem ordinis, & rationis cum operante, illi subordinetur ; & ita species naturalis subordinetur intellectui creato : quando tamen principium formale effectivum, est altioris ordinis, tunc non est subordinatum potentia vitali quam complet & perficit : certum enim est, quòd lumen gloriæ est principium effectivum visionis beatæ, tamen non existimo illud esse subordinatum intellectui, sed potius contra : intellectus enim accipit virtutem & efficaciam ab illo ; unde cum essentia divina in ratione speciei intelligibilis unita, sit ordinis superioris, non subordinatur intellectui creato, sed potius sibi illum plenissimè subijcit.

85. Confirmatur : Tunc solum species est principium quo subordinatum intellectui, vel toti supposito intelligenti, ut principio quod, quando ab illo sustentatur, & recipit esse ; quia à quo res habet esse, ab illo habet operari : unde cum essentia divina, unita intellectui creato ut species, sit ipsum esse per se subsistens, nec sustentetur ab

A intellectu creato, sed potius illum sustentet, & conservet in esse, non subordinatur intellectui, sed hic potius illi, in quantum per illum perficitur ad intelligendum. Item quamvis concursus speciei inharerentis intellectui, habeat ab illo vitalitatem ; concursus tamen speciei, quæ est suum esse, & suum vivere (qualis est divina essentia) non habet ab intellectu vitalitatem, sed ab ipsa met specie à qua effectivè procedit ; imò à vitalitate hujus speciei pendet vitalitas supernaturalis, quam habet intellectus beatus à lumine gloriæ. Et per hoc plene solum manet primum & precipuum fundamentum adversæ sententiæ.

B Ad secundum dicendum, talem concursus non esse necessarium, sed liberum ; quia licet sit immediatè à divina essentia, non elicitur tamen ab illa, nisi ut liberè applicata, & unita per modum speciei, & formæ intelligibilis intellectui beatorum. Sicut licet subsistentia increata Verbi Divini, per seipsam immediatè terminet humanitatem assumptam ; quia tamen hæc unio & terminatio, supponit liberum Dei decretum, applicans omnipotentiam, ad conjungenda illa extrema, inter se infinite distantia, idcirco non censetur necessaria, sed libera. Adde quòd unio essentia divine per modum speciei, essentialiter supponit aliquam actionem Dei liberam, scilicet infusionem luminis gloriæ, quæ est ultima dispositio ad illam.

C Ad tertium, concessa Majori, neganda est Minor : ut enim ostendimus Tractatu precedenti, sola natura divina habet rationem speciei, & objecti per se primò motivi, respectu divinæ intellectiois, non verò relationes, vel attributa.

Ad ultimum quod paulò difficilius est, fuse respondebitur in Tractatu de Angelis : nunc breviter dico, quòd licet substantia Angeli nequeat esse immediatum principium operandi, per modum potentia activæ, nec proinde in esse entitativo, & naturali : bene tamen per modum speciei, & in esse intelligibili. Quare essentia Angeli distinguenda est, in seipsam ut habet rationem nature (scilicet intellectiva) & ut est objectum actu intelligibile, seu ut habet rationem speciei ; & secundum hanc posteriorem rationem, inest illi aliqua immediata activitas, secus verò secundum priorem : quia ut docet S. Thomas loco citato, nec in Angelo, nec in aliqua creatura, potentia operativa est idem quòd sua essentia.

DISPUTATIO III.

De lumine gloriæ.

E Considerato principio ad visionem beatificam ex parte objecti requisito, superest ut aliud quod se tener ex parte potentia, & à Theologis, *Lumen gloriæ*, appellatur, in hac disputatione contemplemur, & necessitatem, variaque ejus munera declaremus.

ARTICVLVS I.

Verum lumen gloriæ sit necessarium ad videndum Deum ?

Olim Begardi & Beguinæ, existimantes intellectum creatum posse naturaliter videre Deum, consequenter negabant animam indige-